

Hořec, hořeček i trličník: rostlina Roku hořců

Hořec, hořeček, trličník, to jsou rodová jména, která s druhovým přívlastkem brvitý označují jednu a tu samou rostlinu. Druh, který pro rok 2026 vyhlásila Česká botanická společnost rostlinou roku. Cílem iniciativy je každoročně představit vybraného zástupce české flóry veřejnosti, a to formou popularizačních článků, přednášek a exkurzí. Pro letošní ročník ve spolupráci s ČSOP padla v návaznosti na Rok hořců volba na tento nepřilíh nápadný druh z čeledi hořcovitých.

TEXT HANA JEŘÁBKOVÁ, PAVEL BRODECKÝ

FOTO: PAVEL BRODECKÝ

Mezi našimi druhy hořců a hořečků má svébytné postavení, což ostatně odráží i neustálené české pojmenování. Poslední vydání klíče ke květeně České republiky a databáze Pladias pro něj uvádí dvě jména, hořec brvitý a hořeček brvitý. Autoři některých dřívějších publikací operují s rodovým jménem trličník coby ekvivalentem latinského *Gentianopsis*. To bylo zavedeno pro rod samostatně popsany v roce 1951. Jeho vymezení podpořily později i výsledky molekulárních studií. Zástupci tohoto rodu sdílí několik společných znaků na květech, např. uspořádání kališních lístků či tvar blizny. Pro řadu z nich, a náš středoevropský hořec brvitý není výjimkou, jsou pak typické také dlouhé brvy na korunních lístcích. Odtud je

pak mimochodem odvozeno německé pojmenování „Fransenziane“ i anglické „fringed gentian“.

Ani hořec, ani hořeček

Od dalších hořců a hořečků náš květeny se odlišuje i v jiných ohledech. Třeba ekologickými nároky. Ač roste často stejně jako hořečky rodu *Gentianella* v travinobylinných porostech (je diagnostickým druhem teplomilných trávníků svazu *Bromion erecti*), vyskytuje se i na stinnějších stanovištích – v lesních lemech, teplomilných doubravách a světlých borech. Mezi jeho typická stanoviště patří také okraje cest a opuštěné lomy, a to zejména vápencové; je striktní kalcifyt. Vyjma oblastí, kde vhodné podloží chybí, se s ním můžeme roztroušeně setkat v termofytiku a mezofytiku, tedy v nížinách až středních výškových polohách, velmi vzácně vystupuje až do hor.

Na rozdíl od hořečků rodu *Gentianella* jde o vytrvalý druh, nicméně na první pohled tak nevypadá. Netvoří kompaktní porosty jako hořce známé skalničkářům, ani se nejedná o statné byliny. Jeho lodyha je tenká, bez přízemní růžice, vysoká obvykle do 30 cm, také kořenový systém není nikterak robustní. Nese nicméně adventivní pupeny, které zajišťují přezimování rostliny a mohou sloužit také k vegetativnímu rozmnožování.

Péče o lokality hořce brvitého

Nekvete-li, je na svém stanovišti hořec brvitý takřka neviditelný. Tenké, jednožilné, čárkovitě kopinaté či kopi-

FOTO: JOSEF KOMÁŘEK

Hořec brvitý je typický světlým květem, který má čtyři na okraji brvitě cípy.

naté listy splývají s okolní vegetací. Může tak nepozorovaně přežívat i na lokalitách, kde již pro něj, např. kvůli převládnutí konkurenčně zdatnějších druhů, nejsou vhodné podmínky. Podobně jako u hořečků rodu *Gentianella* je nejkritičtější obdobím v rámci jeho životního cyklu vzházení nových jedinců. Pro vyklíčení potřebuje obnažené plošky, mezery ve vegetaci, tzv. gapy. S upuštěním od pasivy a obecně odklonu od tradičního, extenzivního hospodaření v krajině, je stále méně stanovišť, která splňují tento předpoklad.

Rostliny, ať už mladé semenáčky nebo lodyhy vyrůstající z adventivních pupenů, jsou křehké, náchylné na mechanické poškození. Na lokalitách, kde se při ochranné péči zaměřené na jiné druhy kosí v letních měsících, může proto populace hořce brvitého trpět. Nepřidají mu ani přísušky, na které je velmi náchylný. Vysychání jeho stanoviště v létě může umocnit i dobře míněná likvidace náletových dřevin na dané lokalitě, je-li příliš razantní.

Kde ho potkáme?

Na druhou stranu mají populace hořce brvitého podle všeho poměrně dobrou

šanci obnovit se, mají-li vhodné podmínky. A to jak díky odnožím z kořenového systému, tak díky schopnosti osidlovat plochy v ranných sukcesních stadiích. Za příklad může posloužit lokalita Na Voskopě (CHKO Český kras), kde vzrostly počty hořce brvitého po odtěžení teplomilné dubohabiny. K potřebnému narušení povrchu zde došlo mimoděk, v důsledku manipulace se dřevem.

Dalším příkladem mohou být suťové svahy nebo tzv. bílé stráně. Tedy svažité území, na kterých dochází periodicky k sesuvům a tím odryvům světlého geologického podkladu, slínovce a vápence. Typické jsou pro České středohoří, kde hořec brvitý roztroušeně roste (např. EVL Oblík-Srdov-Brník, Raná). Setkáme se s nimi nicméně třeba i ve středních Čechách. Patří sem i jedna z nejbohatších lokalit v Polabí, Vinice u Kolína, o kterou pečují ČSOP Polabí Huslík. Zdejší severní opukový svah, který příležitostně narušují motorkáři a je udržován citlivou mozaikovou sečí na podzim, hostí na 200 jedinců hořce brvitého. Dalším příkladem jsou také svědecké vrchy v rámci přírodní památky Polabské hůry.

Vzhledem k vazbě na vápnnité substráty patří pak k oblastem, kde je hořec

Z péče o lokalitu hořce brvitého – mozaiková seč v časném létě, kdy ještě nehrozí posečení hořců.

FOTO: PAVEL BRODECKÝ

FOTO: KAREL FAJMON

řez, ručně vedená sekačka, případně kosa) kosených plochách (PP Hrnčárky, PR Nová hora, PR Hutě aj.). Dále roste např. v oblastech orlických opuk (údolí Tiché Orlice) nebo pošumavských vápenců (Horažďovicko, Českokrumlovsko).

Ve výčtu míst, kde dodnes můžeme hořce brvitě potkat, bychom našťásti mohli pokračovat i na dalších řádkách. Některá z nich představíme zájemcům formou komentovaných vycházek České botanické společnosti – 4. 9. povede exkurze do Českého krasu, na stepní trávníky a opuštěné lomy v oblasti Cikánky v Radotínském údolí, hned dvě exkurze jsou pak naplánovány na sobotu 12. 9. (na Kladensko na Vinařickou horu a na Grygovské kopce nedaleko Olomouce).

Plánovány jsou také tematické přednášky v rámci pravidelných přednáš-

Našli jste hořec brvitý?

Květy hořce brvitého jsou výrazné, 3,5 až 4,5 cm dlouhé se sytě modrou nebo vzácně bílou korunou. Objevují se však až v pozdním létě a na podzim, kdy již končí botanická sezona. I proto byl hořec brvitý vybrán za rostlinu roku, cílem je upozornit na něj v době květu a zaměřit se také na jeho mapování. Veřejnost se může zapojit sdílením dat na portále iNaturalist.org (www.inaturalist.org/projects/mapovani-horce-brviteho).

kových cyklů ČBS. Informace o všech připravovaných akcích budou postupně zveřejňovány na webu České botanické společnosti https://botanospol.cz/cs/rostlina_roku-2026. V rámci spolupráce s Českým svazem ochránců přírody budou také součástí programu Roku hořců (www.rokhorcu.cz).

H. Jeřábková je členkou České společnosti botanické, P. Brodecký spolupracovníkem Velkojaroměřského pozemkového spolku a Pozemkového spolku Huslík. V článku použité též informace poskytnuté K. Fajmonem, Z. Musilem, V. Müllerovou, J. Podhorným, T. Tichým a E. Zatloukalovou.